

Hetemäen exit- ja jälleenrakennustyöryhmä

SAMS synpunkter på förhandsfrågorna till hörandet 13.5.2020

SAMS - Samarbetsförbundet kring funktionshinder tackar för möjligheten att ge synpunkter om coronakrisens effekter och aspekter som bör tas i beaktande i återuppbyggnadsarbetet efter corona.

SAMS jobbar för personer med olika funktionsnedsättningar med svenska som modersmål och många i målgruppen tillhör riskgrupper. Det har varit viktigt och bra att Finland vidtagit begränsningar för att bromsa smittspridningen och skyddat de utsatta grupperna vi jobbar för, men begränsningarna har också haft effekter på våra målgrupper.

Det är viktigt att man i arbetet med exitstrategin noga och heltäckande följer grundlagen, språklagen, människorättskonventioner, FN:s konvention om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning samt diskrimineringslagen.

Begränsningarna vi nu upplever strider också mot FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (artikel 5, 7, 9, 10, 11, 19, 25 och 28). Samhället riskerar att i sin iver att begränsa spridning av ett virus skapa prioriteringar och stigma som skadar dem som har nedsatt funktionsförmåga.

Sammanfattning av våra synpunkter

1. Vilka har effekterna av coronavirusepidemin och begränsningsåtgärderna varit ur vårt förbunds perspektiv?

- Bristande och försenad myndighetsinformation på svenska har skapat oro bland svenskspråkiga personer med funktionsnedsättning. Informationen har inte alltid varit tillgänglig för specialgrupper eller uteblivit.
- Digitala lösningar når inte alla målgrupper och en del specialgrupper faller utanför digital service och kommunikation på grund av otillgängliga lösningar.
- Besöksförbud på olika boenden har skapat ensamhet och isolering bland utsatta grupper.
- Utebliven rehabilitering orsakar långsiktiga konsekvenser hos specialgrupper och verksamhetsmöjligheterna för svenskspråkiga aktörer försämras.

2. Med vilka samhällsåtgärder kunde vi främja återhämtningen från krisen?

- För att vi ska kunna stöda utsatta grupper är det viktigt att trygga finansieringen för svenskspråkiga social- och hälsovårdsorganisationer
- Satsa på de mest utsatta grupperna i samhället i efterarbetet
- Sysselsättning för personer med funktionsnedsättning
- Tydlig tillgänglig information på svenska behövs
- Flexibla tjänster och stöd till familjer med specialbehov behövs

3. Med vilka åtgärder skulle vi bäst främja uppbyggnaden av ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart samhälle efter coronakrisen?

- Satsningar på psykosocialt stöd hjälper ofrivillig ensamhet
- Satsningar på social hållbarhet och rättvisa ger långsiktiga resultat för riskgrupper

4. Vilka andra synpunkter bör beaktas i eftervårdsstrategin?

- Konsekvensbedömning måste göras vid beslut som gäller utsatta grupper och språkliga minoriteter.

SAMS synpunkter på förhandsfrågorna till hörandet 13.5.2020

1. Vilka har effekterna av coronavirusepidemin och begränsningsåtgärderna varit ur vårt förbunds perspektiv?

Mitkä ovat olleet koronavirusepidemian ja sen hillitsemiseksi asetettujen rajoitustoimien vaikutukset edustamanne järjestön näkökulmasta?

→ Myndighetsinformation på svenska

Information på eget språk är viktigt i kriskommunikation. Informationsspridning från myndigheter om coronavirusepidemin har inte alltid kommit i samma takt som den finskspråkiga informationen eller en del information har uteblivit helt och hållet. Kommunikation på eget språk är speciellt viktig för specialgrupper under krissituationer. Specialgrupper kan inte ta del av informationen om den inte görs tillgänglig för dem.

Exempel på kommunikationsbrister under coronavirusepidemin:

- Regeringens direktsända presskonferenser har inte textats till svenska. När det talats svenska under konferenserna, har det stått "ruotsinkielistä puhetta" i textningen.
- Lättläst information på svenska har kommit senare och varit svår att hitta på THL:s webbsida. Målgruppen som gynnas av lättläst information borde ha lätt tillgång till informationen. Brev som postades till hela befolkningen når inte alla, eftersom en del personer kan ha svårt att ta till sig den typen av information i textform.
- De som ringt upp för att spåra smittokedjorna efter coronafall har ofta talat bara finska. Samtalen borde vara på det språk som personen har som registrerat språk (finska/svenska) för att undvika misskommunikation.
- Det finns ett telefonnummer med svenskspråkig coronainformation för bl.a. synskadade, men det kräver aktivitet att hitta information om denna möjlighet.
- Finlandssvenskt teckenspråk är en liten språkgrupp som inte heller får glömmas bort i kriskommunikationen.

→ Alternativ till digitala lösningar för specialgrupper

Alla har inte möjlighet att använda digitala medel. Viktigt att det finns digitala lösningar på svenska och alternativa lösningar till digitala medel. Isoleringen som varit ett faktum för de flesta har även inneburit isolering från det sociala stöd som individer varit vana med. Digitala lösningar kan hjälpa men inte ersätta mentalt stöd. Under coronakrisen har en del äldre och specialgrupper fallit utanför tjänsterna och upplevt digitalt utanförskap.

→ **Besöksförbud på olika boenden**

Bland annat besöksförbud till olika boenden har gjort att många inte fått träffa sina anhöriga på länge och det har lett till att många känner sig ensamma. Anvisningarna för besök och rörelsefrihet har varit otydliga och orsaka varierande tillämpningssätt av begränsningen av rörelsefrihet. De som bor på boenden blir särskilt drabbade och isolerade om epidemin pågår 1-2 år.

- **Svensk service och rehabilitering**

I och med begränsningar har rehabilitering minskat eller uteblivit. Avsaknad av rehabilitering lämnar spår. Om personer går ner i funktionsförmåga på grund av mindre rehabilitering, kommer det att kosta samhället mera som framtida vårdkostnader.

En naturlig följd av det är att behovet antagligen kommer att öka mycket. Om finansieringen till tredje sektorn minskar finns det inte möjlighet att uppehålla allt och personer med funktionsnedsättning försätts i en ohållbar situation. Förskjutningar i rehabiliteringskurser fördröjer anpassningen till den nedsatta funktionen, vilket för personer i arbetslivet kan minska möjligheterna att fortsätta arbetet. För äldre deltagare minskar möjligheterna att behålla funktionsförmågan utan kurserna.

Eftersom rehabiliteringen har minskat och grupprehabilitering uteblivit, har många små företag varit tvungna att avveckla sin verksamhet. Det här kommer att synas speciellt i den svenskspråkiga servicen. Många små svenskspråkiga producenter kommer antagligen inte klara sig ur krisen, speciellt om den blir långvarig. Det här i sin tur innebär att det blir svårare att få svenskspråkig service i framtiden. Redan i nuläget är det svårt att få service på svenska på vissa områden och vi befarar att detta i framtiden blir ett ännu större problem. Det här sträcker sig även till andra stödformer utöver rehabilitering. Man måste hitta lösningar så att de språkliga rättigheterna tryggas för minoriteten och så att jämlikhet förverkligas.

Därför blir tredje sektorn viktigare även i den här frågan. Tredje sektorn har en viktig roll som producent av olika tjänster. Tredje sektorn har också många andra viktiga funktioner som stöder personer med funktionsnedsättning i krissituationen och i dess efterarbetet.

2. Med vilka samhällsåtgärder kunde vi främja återhämtningen från krisen?

Millä yhteiskunnan toimilla voitaisiin edistää kriisistä palautumista?

→ **Trygga finansieringen för svenskspråkiga social- och hälsovårdsorganisationer**

Det sker en betydande minskning i STEA-understöden som finansieras av Veikkaus intäkter på grund av förändringar i verksamhetsmiljön och coronavirussituationen. Svenskspråkiga tredje sektorn spelar en betydande roll i att stöda målgruppen i krissituationer som vi befinner oss i nu och behövs för att stöda personer i den nya situationen. Tredje sektorn kompletterar den offentliga sektorns svenskspråkiga tjänster och finansieringen för svenskspråkig verksamhet måste tryggas. Den svenskspråkiga befolkningen är utspridda på geografiskt stora områden och det behövs positiv särbehandling i finansieringsfrågan, eftersom en språklig minoritet inte kan visa samma volymer som majoritetsbefolkningen.

Krissituationen påverkar utsatta grupper i samhället på alla olika livsområden och den negativa effekten kan samlas. Tredjesektorn erbjuder ett stöd på svenska för samhällsgrupper som redan färdigt har sämre utgångsläge och inte erbjuds tjänster och stöd på svenska. Det är viktigt att försäkra organisationernas finansiering med tanke på förebyggande arbete och stöda även organisationer som producerar och säljer tjänster på svenska till samhället.

→ **Satsa på de mest utsatta grupperna i samhället**

Det är viktigt att fokusera samhällsåtgärderna på de mest utsatta grupperna i samhället. Det handlar om grupper som äldre, personer med funktionsnedsättning och deras anhöriga, barn och unga som är i risk för marginalisering, personer med missbruk eller psykisk ohälsa, arbetslösa och permitterade. Nedskärningar och åtstramningar på det utsatta gruppernas bekostnad är inte ett alternativ för då hamnar vi i liknande situation som under ekonomiska krisen under 1990 talet. Vi ska öppna samhället steg för steg och skydda de allra mest utsatta. Ökade satsningar på förebyggande av ensamhet behövs nu.

→ **Sysselsättning för personer med funktionsnedsättning**

Personer med funktionsnedsättning är överrepresenterade i arbetslöshetsstatistiken. Gruppen upplever också ofta fattigdom. Coronakrisen kommer att ha en ytterligare negativ påverkan på sysselsättningen för personer med funktionsnedsättning.

Åtgärder för att förbättra sysselsättningssituationen borde göras. Det har inte bara en positiv påverkan på välmående, utan också på Finlands ekonomi. Arbetsgivarna bör ha ett starkt stöd och incitament till att anställa och hålla personer med funktionsnedsättning kvar på arbetet så att man undviker uppsägningar och långtidsarbetslöshet. Den offentliga sektorn kunde föregå med gott exempel och även själv anställa personer med funktionsnedsättning i större utstäckning än idag.

→ **Tydlig tillgänglig information på svenska behövs**

Det är viktigt att informationen om avvecklingen av begränsningarna ges på svenska och i en tillgänglig form för personer med funktionsnedsättning. Målgrupper behöver klara och enhetliga direktiv för hur man på tryggt sätt kan träffa anhöriga som hör till riskgrupp eller bor i social- och hälsovårdsenhet. Även tydliga instruktioner behövs för hur man tryggt och säkert kan ordna stödverksamhet så som kamratstöd och familjekurser för riskgrupper.

Anvisningar och andra instruktioner måste skrivas på ett tydligt sätt som inte orsakar tolkningsmöjligheter. Oklara anvisningar försätter personer i en icke jämställd position på olagliga grunder som funktionsnedsättning, språk eller ort. Det är viktigt att de mänskliga rättigheterna respekteras även under undantagstillståndet och i avvecklingen.

→ **Stöd till familjer med specialbehov**

Det viktigt att flexibla tjänster erbjuds för barnfamiljer med specialbehov för att stöda deras vardag efter coronakrisen. Familjer behöver avlastning (både ekonomiskt stöd samt avlastning/personlig assistans). Tjänster som stöder barnens delaktighet i samhället har försvårats under krisen och personlig assistans för fritid har dragit in. För att familjerna ska återhämta sig från krisen behövs stödformer som hjälper familjer och barn att orka. Familjer med vuxna barn med specialbehov behöver också stödformer. Individuella lösningar behövs så som intervallvård, avlastning, fritidsassistans, stöd för närståendevård och andra flexibla lösningar.

Mitkä toimet jälkihoitosuunnitelmassa edistävivät parhaiten tavoitetta sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestäväen yhteiskunnan rakentamisesta?

3. Med vilka åtgärder skulle vi bäst främja uppbyggnaden av ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart samhälle efter coronakrisen?

→ **Satsningar på psykosocialt stöd**

Isoleringen av riskgrupper har medfört ökad ofrivillig ensamhet. Långvarig ensamhet och isolering har medfört psykisk ohälsa bland specialgrupper. Vi kan återhämta oss från krisen med att hitta användbara modeller för stöd med hjälp av digitalisering, men personliga möten behövs också i framtiden. Flera individer kommer att behöva mera stöd för att vara aktiva i samhället. Det är viktigt att vara beredd att bearbeta posttraumatiska reaktioner allt från krigsbarnen (70+), arbetslösheten som kom plötsligt till själva sjukdomen och sorgen över de personer som avlider.

→ **Satsningar på social hållbarhet och rättvisa**

Socialpolitik utgör kärnan av ekonomisk tillväxt och långsiktiga satsningar på riskgruppernas välmående och hälsa är den hållbara lösningen vi behöver efter coronakrisen. Kommunernas ekonomi kommer att vara trängd efter krisen, men det är viktigt att komma ihåg att lagstadgad svenskspråkig service måste tryggas också i ekonomiskt sämre tider. Personalens språkkrav måste vara ett kriterium även i framtidens tjänster.

Mitä muita näkökulmia jälkihoitostrategiassa tulisi huomioida?

4. Vilka andra synpunkter bör beaktas i eftervårdsstrategin?

→ Konsekvensbedömning vid beslut

Vid alla beslut som nu görs för att återhämta oss från coronavirusepidemin måste konsekvenserna för utsatta grupper och språkliga minoriteter bedömas och analyseras i förväg. Nu gäller det att fokusera samhällsåtgärderna på att stöda de mest utsatta grupperna i samhället och grundlagsenliga språkliga rättigheter måste respekteras om det görs nedskärningar.

Om SAMS

SAMS – Samarbetsförbundet kring funktionshinder är en samarbetsorganisation inom funktionshinderområdet i Svenskfinland. Våra medlemsorganisationer är: Förbundet Finlandssvenska Synskadade, FDUV, Psykosociala förbundet, Svenska hörsselförbundet samt FMA - Funktionsrätt med ansvar. Enligt WHO beräknar man att omkring 15% av den totala befolkningen har någon grad av funktionsnedsättning. Om man dessutom beaktar personer med långvarig psykisk ohälsa finns de ca 45 000 personer med funktionsnedsättning som behöver någon form av service på svenska i Finland.